

Селските райони на България в условията на ОСП

Проф.д.ик.н. Иван Кънчев

Селски райони в България

- По националната дефиниция, селските райони включват общините, в които най-голямото населено място има население до 30000 души;
- Те обхващат:
  - ✓ 231 общини-88% от българските общини(264 бр.)
  - ✓ Територия -81% от територията на страната
  - ✓ населението на селските райони според националната дефиниция е **39% от населението** на страната
  - ✓ Необлагодетелствани райони (38,2 % - планински, в които са 16,6 % от използваната обработваема земя). Останалите са територии със специфични ограничения.

Социално-икономическо състояние на селските райони на България

- Продължава спада на броя и гъстотата на населението – увеличава се риска от обезлюдяване на значителни територии в селските райони;
- В страната като цяло протича процес на застаряване на населението (само около 14 % са на възраст под 15 години, а над 20 % са над 65 г.);
- Отн. дял на хората с по-високо образование е значително по-нисък от средното за страната;
- Селските райони продължават да изостават в икономическото си развитие от градските; Икономиката в тези райони е с ниска степен на диверсификация; развитието на неземеделските сектори се затруднява от по-неблагоприятните инвестиционни възможности;

Социално-икономическо състояние на селските райони на България - 2

- В част от селските райони се наблюдава слаба икономическа и предприемаческа активност;
- Сравнително ниско е качеството на социалните услуги в селските райони;
- Висок риск от бедност и икономическо изключване;
- Все още съществува полярна структура на стопанствата, част от които прилагат морално остарели технологии;
- Ниска е инвестиционната активност на предприемачите в отрасъла и е ограничен достъпа им до кредитиране и външно финансиране;
- Продължава намаляването на площта и количеството на традиционно отглежданите земеделски култури и животни;
- Налице са слаби вертикални връзки на коопериране и сътрудничество;

Използвани средства и общ бюджет на ПРСР

- Общ бюджет на ПРСР първи програмен период (2007-2013 + 2) – 3.2 млрд.евро, от които 2,6 млрд. принос на ЕС.

Реално използвани средства са 3,0 млрд. евро (99 %), но при 16 промени в ПРСР, които удължиха и забавиха изпълнението;

Най-добро изпълнение програмата има при инвестиционните плащания за подобряване на конкурентността, околната среда, качеството на живот в селските райони (изпълнението по тези мерки е в граници 98-100 %)

- ПРСР (2014-2020) има общ бюджет 2,9 млрд.евро, от които 2,4 млрд. средства от бюджета на ЕС (24 % от общото финансиране с европейски средства по прилагане на ОСП)

Проблеми, свързани с изпълнението на ПРСР (2007-2013)

- Отделните страни-членки използват за постигане на целите на Програмата общи цели и приоритети при различните мерки и дейности, което се оказва основна слабост през първия програмен период.
- Основен проблем е затрудненият достъп до субсидиране на малки и средни стопанства. Проектите на стойност под 25 хил.евро следва да се финансират при облекчена процедура.
- Секторният дисбаланс при разпределението на средствата по програмата. Най-голям финансов поток за изпълнение на инвестиционните проекти се генерира в подсектор „полски култури“ (към края на 2015 г. 51 % от одобрените средства.)
- При компесанторните плащания , слабост е дизайна на мерките, който не отчита в достатъчна степен особеностите на отделните дейности и практики.

Проблеми, свързани с изпълнението на ПРСР (2007-2013)

- Налице са слаби резултати при изпълнение на програмата при създаването на организации на производители. Прилаганите форми на хоризонтално коопериране се осъществява трудно поради разпокъсаността и маломерността на малките и средните стопанства.
- Проблеми има и при стартирането на подкрепата за напояване, свързана с управлението и стопанисването на язовирите, поземлените отношения, цената на водата и др.

ПРСР 2014 –2020 г. Втори програмен период за България

През новия програмен период се предвижда прилагане на по-голяма гъвкавост при използването и комбинирането на мерки с акцент върху участие в интегрирани проекти.

Броят на мерките на Програмата е общо 19 броя.

Програма ЛИДЕР водено от общностите местно развитие се прилага от 35 МИГ.

Тематична подпрограма за развитие на малките стопанства 85 хил. земеделски стопанства имат възможност да участват в подпрограмата.

ПРСР 2014 –2020 г. България

Специфични основни приоритети

- Насърчаване на иновациите в производството, пазарната организация и управлението;
- Предотвратяване и приспособяване към климатичните промени;
- Опазване и възстановяване на околната среда.

Разпределение на бюджетните средства на ПРСР на България

1. Мерки, фокусирани към устойчивостта и конкурентоспособността на земеделските и горските стопанства, развитие и изграждане на нови стопанства и модернизация на материалната база

№ на мярката	Наименование	Очаквани резултати	Публични средства в млн. евро
Мярка 4	Инвестиции в материални активи	<ul style="list-style-type: none"> • Финансово подпомагане на 3550 стопанства • Напоявани площи 56 хил. ха • Финансова подкрепа на 610 ХВП 	753
Мярка 6	Развитие на стопанството и стопанската дейност	<ul style="list-style-type: none"> • Подпомогнати 500 земеделски производители • Създадени 750 нови работни места • Стартова помощ на 1400 б 	173,4
Мярка 8	Инвестиции в развитието на горските площи и подобряване на жизнеспособността на горите	Залесяване на изоставени терени на Република България	64,3
Мярка 14	Хуманно отношение към животните	Подпомагане на 3000 земеделски стопанства	8,7
Мярка 9	Учредяване на групи и организации на производители	Очакван брой нови групи 40	7,7
		Общо	1007,1 (35,4%)

Разпределение на бюджетните средства на ПРСР на България

2. Мерки, фокусирани към приоритетите със социално-икономическата устойчивост и развитието на селата и селските райони

№ на мярката	Наименование	Очаквани резултати	Публични средства в млн. евро
Мярка 7	Основни услуги и обновяване на селата в селските райони	<ul style="list-style-type: none"> Изграждане пазари на производители за 5 млн. евро Строителство, ремонт и рехабилитация и други инфраструктурни обекти за 3 млн. евро 	630,7
Мярка 13	Плащания за райони, изправени пред природни или други специфични ограничения	<ul style="list-style-type: none"> За планинските райони подпомагане 30 хил. бенефициенти /площ 310 хил. ха/ За необлагодетелствани райони 12 000 бенефициента и 220 хил. ха 	296,9
		Общо:	927,6 (32,6%)

Разпределение на бюджетните средства на ПРСР на България

3. Мерки, фокусирани към екологията, агроекологията и климатичните промени

№ на мярката	Наименование	Очаквани резултати	Публ. Ср-ва в млн. евро
Мярка 10	Агроекология и климат	<ul style="list-style-type: none"> Подобряване консервационния статус на местообитания Намаляване риск от ерозия Намаляване изчезване на животински видове 	290,5
Мярка 11	Биологично земеделие	Намаляване на използването на минерални торове и пестициди	102,9
Мярка 12	Плащания по „Натура-2000“ и Рамковата директива за водите	Опазване на водите, земните екосистеми и влажните зони	62,3
Мярка 17	Управление на риска	Финансиране на дейности, свързани с преодоляване рискови ситуации	52,7
Мярка 15	Екологични услуги и услуги във връзка с климата в горското стопанство и опазване на горите	Подобряване на естествения механизъм на саморегулация на горите	8,7
		Общо:	517,1 (18,2%)

Разпределение на бюджетните средства на ПРСР на България

4. Мерки, фокусирани към консултантските услуги и обучението

№ на мярката	Наименование	Очаквани резултати	Публични средства в млн. евро
Мярка 1	Трансфер на знания и действия за осведомяване	Въвеждане на ваучерна система за възстановяване на разходите на обучаващите организации	25,4
Мярка 2	Консултантски услуги, управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството	<ul style="list-style-type: none"> • Предоставяне на пакети от консултантски услуги с определен бюджет и срок • Съставяне регистър на обучаващи организации • План за обучение на земеделски производители	8,2
Мярка 16	Сътрудничество	<ul style="list-style-type: none"> • Бизнес план за реализиране на сътрудничество • Инвестиционен план за сътрудничество • План за популяризиране	34,8
		Общо:	68,4 (2,4%) 13

Мярка 16 „Сътрудничество“

- **Публични средства** – 34,8 млн. евро
- **Обхват на мярката:**
  - подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригите за доставка, за изграждане и развитие на къси вериги на доставки и местни пазари
- **Очакван резултат:**
  - Бизнес план за реализиране на сътрудничество и популяризиране на изграждането на къси вериги и доставки.

Мярка 19 - Водено от обществото местно развитие (ЛИДЕР)

Публични средства – 130 млн. евро

Цели на подхода ВОМР са

- Стимулиране на местното развитие в селските райони
- Сдружаване на общините и формиране на местни групи за действие /МГД/

Обхват на подпомагане

Територия с население между 10-150 хил. жители

Тематична програма за развитие на малките стопанства

Стратегическа цел:

- Подпомагане на реструктурирането, жизнеспособността и устойчивото развитие на малките стопанства
- Инвестиции в две приоритетни области:
  - Улесняване реструктурирането и модернизацията на малките стопанства
  - Поощряване на кооперирането и интеграцията на малките стопанства в селската и хранителната верига
- Избор на мерки специализирани за целевата група /от основния пакет на програмата/

Очаквани резултати от приложението на Тематичната програма

- Брой подпомогнати малки стопанства
  - подмярка 2.1 /консултантски услуги/ - 3542 бр.
  - по подмярка 4.1 /Инвестиции в земеделски стопанства/
– 1077
  - подмярка 4.2 /Инвестиции в преработвателния сектор/
- 2514 бр.
  - подмярка 4.4 /Инвестиции в непроизводствени дейности/ - 832 бр.
  - подмярка 6.4 /Инвестиции в създаване и развитие на неземеделски дейности/ - 605 бр.

Потенциал, силни страни и възможности за развитие на селските райони

- Използване на богатата природна среда, традиции и неусвоен потенциал за развитие на селски и други видове туризъм;
- Поддържането на изградената мрежа от пътища и водоснабдителна инфраструктура;
- Съхраняване традициите, занаятите и услугите в местните общности;
- Поддържане на капацитет, необходим за подпомагане на инициативи за местно развитие;
- Пълноценно използване на агроекологичния потенциал за развитие на земеделски производства и генофонда в животновъдството;
- Поощряване на изграждането на вертикални структури между земеделските стопанства и фирмите от хранително-вкусовата промишленост
- Разширяване на достъпа до пазарите на ЕС и съществуващото традиционно присъствие на пазарите на Русия, ОНД и страните от Близкия изток;
- Разширяване на системата за аграрно образование и на консултантските услуги.

Потенциални възможности за рационално използване на околната среда и климатичните условия

- Приоритетно опазване на природните ресурси от замърсявания, шен воден баланс и правилно използване на синтетичните торове и химикали;
- Разширяване на многофункционалното използване на поземлените ресурси и опазване от ерозия, засоляване и механично увреждане;
- Преодоляване на монокултурния производствен модел на земеделие;
- Разширяване на капацитета за осигуряване на консултантски услуги за опазване на околната среда и екосистемите;
- Разширяване на производството на местни хранителни продукти, както и биологични продукти, произведени при високи стандарти за опазване на околната среда;
- Развитие на технологиите в областта на зелената икономика и развитие на екосистемните услуги;
- Приоритетно разкриване и разширяване на културно-исторически, спа и селски туризъм в т.ч. в необлагодетелстваните селски райони на страната.

Обобщени резултати от развитието на селските райони, получени на основата на изпълнението на целите и приоритети на ПРСР

- Постигане на ново отношение на обществото към мултифункционалната роля на земеделието и горите за рационално използване на ресурсите, опазване на околната среда и устойчиво социално-икономическо развитие на регионите;
- Намаляване на териториалните различия, качеството на живот и доходите и ограничаване на вътрешната и външна миграция на населението от селските райони.
- Повишаване на ролята на местните общности за развитие на селските райони, на основата на прилагане на дейности, свързани с реализиране на стратегии за местно развитие чрез подхода “Водено от общностите местно развитие”.